

"התקווה" ושרביט המנצחים

מסע סימפוני

המנון מצליח לומר את דברו גם ללא מילים, דרך המנגינה. המנגינה חוצה גבולות ומתקשרת בצלילי המוזיקה. המנון כתוב בתווים ומתוזמר בידי מעבד מיומן – ינוגן בידי כל תזמורת בעולם באופן מושלם. כך הופך ההמנון לכרטיס ביקור בין-לאומי: ככל שהתזמור עשיר ומרשים יותר, כך עולה קרנה של המדינה המיוצגת דרכו.

מי תזמר את "התקווה"? מי הליביש את הגברת בלבוש סימפוני?

ב-26.12.1936 קרה הנס – **טוסקאניני הגיע לישראל!** גדול המנצחים בעולם בארצנו הקטנטונת? היישוב כולו היה כמרקחה. בימים הקשים של מהומות דמים של ערבים נגד יהודים, צבאו אלפי אנשים על הקופות, בגשמים וברעמים, והתחננו לכרטיס. 3000 איש מילאו את אולם "התערוכה" בנמל תל אביב הישן שהוכן במיוחד. המדינה כולה לבשה חג. פתאום הפכה ארצנו הקטנטונת למעצמת מוזיקה ברמה בין-לאומית! נשים תפרו שמלות יוקרה לאירוע הממלכתי... מי לא היה שם – הנציב העליון, צמרת הממשל הבריטי, פרופ' חיים ויצמן, נשיא ההסתדרות הציונות (לימים הנשיא הראשון של מדינת ישראל), דוד בן-גוריון, ראש עיריית תל אביב ישראל וסגנו – כל ה"מי ומי".

טוסקניני מנצח על התזמורת הפילהרמונית, באדיבות ארכיון התזמורת הפילהרמונית

טוסקניני מנצח על התזמורת הפילהרמונית בישראל ב-1936, ארכיון התזמורת הפילהרמונית

המנצח האיטלקי **ארטורו טוסקאניני**⁵⁴ ניצח על יצירות מאת שוברט, מנדלסון ורוסיני. שבעים ושניים נגני התזמורת היו מוזיקאים מצטיינים שנבחרו בידי מייסד התזמורת, הכנר ברוניסלב הוברמן, לאחר שנתיים של חיפושים קדחתניים ב-17 מדינות, ביניהן גרמניה הנאצית, אוסטריה הונגריה ופולין. הנגנים התאחדו לצלילי המוזיקה. "הגענו לבסוף אל מחוז חלומותינו – להיות כלי בידיו של גדול האמנים בזמננו, על אדמת ארצנו", סיפר החלילן אורי טפליץ.⁵⁵ טוסקאניני ראה בקונצרט בתל אביב התרסה נגד הפאשיזם שהשתלט על איטליה מולדתו ועל גרמניה, ולכן סירב לנצח על המנון כל שהוא. את "התקווה" ניגנה באותו מעמד תזמורת קטנה בעיבוד דל – תזמורת מכבי האש.

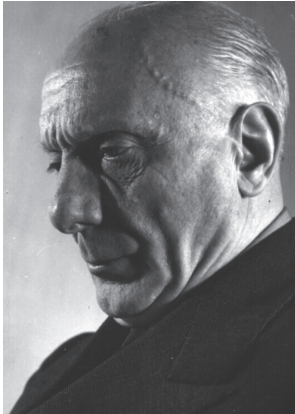
למרות זאת, במאי 1937, זכתה "התקווה" לביצוע ולתזמור סימפוני. בקונצרט חגיגי לכבוד הכרתו של ג'ורג' השישי, מלך אנגליה, הייתה חייבת התזמורת בארץ ישראל (שהייתה תחת שלטון המנדט הבריטי) לנגן את ההמנון האנגלי. המנצח הבריטי סר **מלקולם סארג'נט**, שהגיע אז לארץ, ביצע את ההמנון האנגלי ולצדו תזמר במהירות

54 א' טוסקניני (1867-1957) היה מנצח בית האופרה לה־סקאלה במילנו. הוא עזב את איטליה בשל התנגדותו למוסוליני ולמטטר פאשיסטי ועבר לארה"ב שם הוקמה עבורו תזמורת ה־NBC, עמה הפך לכוכב ניצוח ראשון בטלוויזיה ובתקשורת. טוסקניני נודע בחירתו לשלמות, בשמיעה המופלאה שלו ובשליטתו ברפרטואר ובתזמורת.

55 טפליץ, **סיפורה של התזמורת הפילהרמונית**, ספרית פועלים, תל אביב, 1993.

גם את ההמנון הישראלי. כך, תחת שרביטו של סארג'נט בירושלים זכתה "התקווה", לראשונה, לתזמור סימפוני מלא. למשמע התזמור היפהפה אחזה בקהל התפעלות והתרגשות. היו אלה ימי המאורעות. בדרך חזרה מירושלים נרגמה המכונית המשורינית של התזמורת והמנצח במטר אבנים כבד.

כשחזר סארג'נט לאנגליה סיפר בגאווה: "הייתי עד להתקפת הערבים עלי". על כך העיר ידידו המנצח סר תומאס ביצ'אם, בהומור בריטי אופייני: "לא ידעתי שהפורעים הערבים מבינים במוזיקה..."⁵⁶.

ברנדינו מולינארי,
מתוך ארכיון התזמורת
הפילהרמונית

שמונה שנים אחר כך, בתום מלחמת העולם השנייה, הגיע לארץ מנצח איטלקי מדהים בשם **ברנדינו מולינארי**⁵⁷. הוא טען שהבתולה הקדושה הופיעה בחלומו וציוותה עליו לבוא לארץ הקודש. בסוף מלחמת העולם השנייה, באוקטובר 1945, כאשר עדיין קשה היה להגיע ארצה, הפעיל מולינארי את קשריו ופרסומו והצליח להגיע לכאן כנוסע אזרחי יחיד במפציץ בריטי... במשך שלוש עונות (1945-1948) ניצח מולינארי על הפילהרמונית, הפיק מרגליות מן התזמורת וזכה לתשואות סוערות מן הקהל. במסגרת פועלו דאג לשפר ולהשביח את תזמורו של סרג'אנט. מולינארי, האיטלקי חם המזג, הביא את "התקווה" לשיאי הבעה חדשים: פיוט וערגה ב"כל עוד בלבב", ותרועה אדירה, מרקיעת שחקים ב"עוד לא אבדה תקוותנו". מולינארי הוסיף עיבוד מקהלתי בארבע קולות לשירת ההמנון. תזמורו נחשב לתזמור היפה ביותר של "התקווה" (ראו ביצוע בתקליטור המצורף [תקליטור 1 רצועות 2, 32], ותווים בהרחבה למורה למוזיקה עמ' 105).

במהלך מלחמת העצמאות חזר מולינארי לאיטליה ונעצר כחשוד בשיתוף פעולה עם הנאצים. הוא נחקר ונמצא אשם. בתום החקירה הסתגר במנזר ושקע בדיכאון. בשנת 1952, לאחר ארבע שנות בידוד נפטר (בגיל 72). משנתגלה עברו המפוקפק של מולינארי, הפסיקו התזמורות בארץ לבצע את תזמורו ל"התקווה" ועברו לביצוע תזמור אחר, של המלחין הישראלי פאול בן-חיים [תקליטור 1 רצועה 21]. לימים חזרו לבצע את תזמורו של מולינארי והוא מלווה אותנו עד עצם היום הזה.

ומי יודע, אולי היה תזמורו הנפלא של מולינארי ל"התקווה" דרך לבקש מאתנו מחילה?

56 מיכאל אוהד, "מולינארי מתזמר את התקווה", הפילהרמונית - התזמורת הפילהרמונית הישראלית, כתר, ירושלים, 1986.

57 ב. מולינארי (1880-1952) היה כנר ומנצח תזמורת האקדמיה הלאומית של סנטה צ'ציליה ברומא עד 1944. עם עליית מוסוליני לשלטון (1922-1943) הפך ליועץ המוזיקלי של השלטון הפאשיסטי, כולל הסגרת מתנגדי לידי הגרמנים (לאחר קבלת חוקי הגזע באיטליה ב-1938). כשרומא שוחררה בידי צבא ארה"ב ב-1944 הותקף מולינארי בידי נגני התזמורת שלו, הוצל על ידי חיילי הצבא האמריקאי, וברח לישראל... מולינארי נודע ככנר, מנצח, כמעבד וכמורו האגדי של המנצח האיטלקי הנודע קרלו מריה ג'וליני (1914-2005).

שאלות

- האם יש במשפחתך מישהו ששמע את "התקווה" מנוגנת בניצוחו של מולינארי, או בביצוע סימפוני אחר?
- אם כן, שאל אותו מה הוא חשב, הרגיש, ראה באותו מעמד?

ברנרדינו מולינארי מנצח על התזמורת הארץ ישראלית 1945